

**Indubbiamente chiedono
di accedere alla giustizia
per le persone con
disabilità psichiche**

Îndrumări privind accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale

Introducere: argumentarea și publicul țintă

Accesul la justiție este un principiu de bază al statului de drept și se referă la dreptul omului de a-și exercita drepturile (de exemplu, dreptul de a munci și de a fi angajat în muncă, libertatea de exprimare, dreptul la sănătate, la un nivel de trai adecvat și la protecție socială, participarea la procedurile penale etc.). Cu alte cuvinte, accesul la justiție reprezintă dreptul care permite și împuternicește indivizii să își exercite drepturile și să solicite despăgubiri. Printre elementele comune ale accesului la justiție se numără dreptul la un proces echitabil, egalitatea mijloacelor de apărare,¹ proces echitabil, accesul la instanță, protecția judiciară, căi de atac și reparații efective.²

Accesul la justiție este esențial pentru a asigura exercitarea deplină a tuturor drepturilor omului pentru toate persoanele și, în special, pentru persoanele care riscă să se confrunte cu discriminarea și cu obstacole în calea incluziunii. Acesta garantează că fiecare persoană trebuie să fie considerată titularul central al drepturilor, indiferent de vârstă, sex sau gen, dizabilitate, rasă, religie sau orice altă condiție sau circumstanță personală sau socială.

Acesta este un principiu deosebit de important, deoarece prejudecățile de sistem, inegalitățile structurale și stigmatizarea sunt încă prezente în legi, proceduri și practici. În timp ce navigarea în sistemul de justiție poate fi dificilă și alienantă pentru oricine nu este familiarizat cu acesta, aceste elemente pot crea bariere suplimentare pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, deoarece le împiedică să se bucure pe deplin de drepturile lor în condiții de egalitate cu ceilalți. De asemenea, acestea pot avea consecințe negative sau greșite pentru persoana în cauză, atunci când aceasta este parte într-un proces: informațiile sau sprijinul inaccesibil ar putea duce la neînțelegerea pașilor legali și a acțiunilor în timp util, în timp ce atitudinile negative sau stigmatizarea ar putea duce la lipsa de credibilitate din partea instanței a mărturiei unei persoane cu dizabilități psihosociale.

Acest document își propune să ofere îndrumări cu privire la ceea ce înseamnă în practică accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale și cum să se asigure că acest drept este respectat și pus în aplicare. Drepturile și principiile prezentate mai jos se aplică întregului sistem de justiție, adică tuturor procedurilor judiciare (civile, penale și administrative) și etapelor procedurale până la pronunțarea unei hotărâri definitive sau a unei sentințe. În consecință, aceste orientări pot fi de ajutor pentru orice parte interesată din cadrul tuturor ramurilor sistemului judiciar și pentru orice participant la procedurile judiciare. Orientările din această publicație pot veni în sprijinul legiuitorilor și al factorilor de decizie politică, precum și al funcționarilor din sistemul judiciar, al autorităților de aplicare a legii, al funcționarilor din sistemul judiciar și al funcționarilor din sistemul penitenciar. De asemenea, ar putea fi de folos - fără a se limita la aceștia - suspectilor și inculpaților, avocaților,

¹ Conceptul de egalitate a mijloacelor de apărare face parte din dreptul la un proces echitabil, astfel cum este stipulat la articolul 6 al [Curtii Europene a Drepturilor Omului](#). Acesta protejează și promovează echilibrul echitabil între oportunitățile oferite părților implicate într-un litigiu (de exemplu, pentru ambele părți de a chema martori și de a interoga, de a furniza propriile probe sau de a li se acorda sprijin financiar celor care nu își pot permite o reprezentare juridică).

² Pentru mai multe informații pe această temă, a se vedea raportul *Accesul la justiție în Europa: An Overview of Challenges and Opportunities*, realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale (2011), disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1520-report-access-to-justice_EN.pdf.

juraților, martorilor, victimelor, deținuților și reclamanților. De asemenea, acest document este menit să ofere îndrumare persoanelor cu dizabilități psihosociale și organizațiilor reprezentative ale acestora în ceea ce privește înțelegerea accesului la justiție.

Înțelegerea dizabilităților psihosociale dintr-o abordare bazată pe drepturile omului

[Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap](#) (CDPD) este esențială pentru înțelegerea și aplicarea dreptului de acces la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale. Această convenție este un tratat privind drepturile omului care a fost semnat și ratificat de Uniunea Europeană (UE) și de toate statele sale membre. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități este considerată un tratat de referință, deoarece stabilește, într-un document obligatoriu, schimbarea de paradigmă prin care dizabilitățile, inclusiv cele psihosociale, sunt recunoscute și interacționează cu legile, reglementările, obiceiurile și practicile.

Pentru o lungă perioadă de timp, persoanele cu dizabilități au fost privite și tratate diferit față de persoanele fără dizabilități, pe baza presupunerii că deficiența lor le face "inferioare" sau "inadecvate". Dizabilitățile psihosociale, în special, au fost adesea încadrate printr-o abordare biomedicală care a concentrat atenția asupra bolii, a factorilor biomedicali și a predispoziției genetice. În cadrul acestui model, excluderea persoanelor cu dizabilități a fost legitimată, deoarece se credea că acestea nu pot face parte din societatea obișnuită, că ar fi o povară pentru aceasta sau că ar fi periculoase pentru ea.

Cu toate acestea, în ultimele decenii, această mentalitate a fost criticată, iar atenția s-a mutat de la concentrarea asupra deficienței, pe care o poate avea o persoană, la barierele create de societate. Având puține dovezi științifice care să indice markeri genetici sau diferențe în funcțiile cerebrale care să poată prezice sau identifica sănătatea mintală, înțelegerea dizabilităților psihosociale s-a modificat și ea. Ca atare, a devenit mai evident faptul că există și alți factori determinanți care influențează bunăstarea mentală a unei persoane. Această așa-numită abordare psihosocială încadrează dizabilitatea psihosocială ca fiind o experiență umană și înțelege sănătatea mintală ca fiind rezultatul unei varietăți de factori, inclusiv probleme socio-economice mai largi sau evenimente de viață dificile și traumatice. Mai degrabă decât să se concentreze pe deficiențele individuale, acest model se concentrează pe bariere și pe modul în care acestea pot fi depășite, prin sprijin și adaptări adecvate. În urma acestei abordări, persoanele cu dizabilități, inclusiv persoanele cu dizabilități psihosociale, sunt privite și tratate în mod egal cu ceilalți. Astfel, persoanele cu dizabilități psihosociale au dreptul de a-și exercita voința și preferințele, precum și de a avea posibilitatea de a alege și de a-și controla viața.

În conformitate cu schimbarea de paradigmă stabilită în Convenția ONU privind drepturile omului, orice privare de astfel de drepturi sau de mijloacele de acces la astfel de drepturi reprezintă discriminare. În ceea ce privește accesul la justiție, această schimbare în ceea ce privește înțelegerea dizabilității este consfințită în articolul 12 și articolul 13 din CDPD și în modul în care acestea recunosc autonomia persoanelor cu dizabilități.

Înțelegerea accesului la justiție din perspectiva unei abordări bazate pe drepturile omului

Articolul 12 din CDPD promovează și protejează recunoașterea egală în fața legii a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a persoanelor cu dizabilități psihosociale. În special, acesta recunoaște că

persoanele cu dizabilități au dreptul să se bucure de capacitate juridică, în toate aspectele vieții, în mod egal cu ceilalți. Conceptul de capacitate juridică este deosebit de important pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, deoarece "include capacitatea de a fi atât titular de drepturi, cât și actor în fața legii. Capacitatea juridică de a fi titular de drepturi dă dreptul unei persoane la protecția deplină a drepturilor [sale] de către sistemul juridic. Capacitatea juridică de a acționa în temeiul legii recunoaște acea persoană ca agent cu puterea de a se angaja în tranzacții și de a crea, modifica sau încheia raporturi juridice".³

Articolul 13 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități intră în detalii cu privire la dreptul specific de acces la justiție și la obligațiile pe care statele, părți la convenție, le au în raport cu acest drept. Articolul 13 din CDPD prevede următoarele:

1. Statele părți asigură accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități la justiție, în condiții de egalitate cu celelalte persoane, inclusiv prin asigurarea unor adaptări procedurale și adaptate vârstei, pentru a facilita rolul lor efectiv ca participanți direcți și indirecti, inclusiv ca martori, în toate procedurile judiciare, inclusiv în cadrul anchetei și în alte etape preliminare.
2. Pentru a contribui la asigurarea unui acces efectiv la justiție pentru persoanele cu handicap, statele părți promovează o formare adecvată pentru cei care lucrează în domeniul administrării justiției, inclusiv pentru personalul poliției și al penitenciarelor.

Accesul la justiție al persoanelor cu dizabilități psihosociale în practică

Având în vedere articolele 12 și 13 din CDPD, precum și schimbarea de paradigmă consfințită în acest tratat, accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale trebuie să conțină și să respecte următoarele elemente:

1. Toate persoanele cu dizabilități psihosociale au capacitate juridică și dreptul de a avea acces la justiție

CDPD interzice orice practică, lege sau măsură care privează o persoană cu dizabilități psihosociale de capacitatea sa juridică, definită mai sus ca reprezentând capacitatea de a deține drepturi și obligații (calitate procesuală) și de a exercita aceste drepturi și obligații (capacitate juridică). În mod similar, Convenția stabilește, de asemenea, că nu poate fi refuzat accesul la justiție al unei persoane luând în considerare dizabilității sale.

Aceste principii au o serie de implicații în ceea ce privește punerea în aplicare a dreptului de acces la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, și anume:

- a. Persoanele cu dizabilități psihosociale au capacitatea și dreptul deplin de a participa la procedurile tuturor instanțelor, tribunalelor și forurilor, inclusiv de a iniția și de a depune acțiuni în justiție. Concepte precum "incapacitatea de a fi judecat" sau "incapacitatea de a pleda" trebuie să fie abrogate din legi, proceduri și practici. Mărturiile persoanelor cu dizabilități psihosociale nu pot fi restricționate sau respinse pe baza dizabilității acestora și nici un profesionist medical nu poate determina capacitatea unei persoane cu dizabilități psihosociale de a lua decizii, de a depune mărturie sau de a susține un proces.

³ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, *Comentariul general nr. 1 privind recunoașterea egală în fața legii* (2014), punctul 12, disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-1-article-12-equal-recognition-1>.

- b. Sistemele de justiție penală trebuie să fie universal accesibile și să nu creeze proceduri judiciare separate pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, pentru a respecta în mod cuprinzător legislația internațională privind drepturile omului.⁴ În tranziția către astfel de sisteme, persoanele cu dizabilități psihosociale ar trebui să beneficieze cel puțin de același standard de probă și de aceeași valoare probatorie a probelor acuzării ca și în cazul proceselor obișnuite pentru alți inculpați; de aceeași prezumție de nevinovăție, cu cerința aferentă de a dovedi toate elementele; de punerea la dispoziția acuzatului a tuturor mijloacelor de apărare și de faptul că procedurile împotriva acuzatului trebuie să se bazeze pe drepturile, dorințele și preferințele acestuia și nu pe "interesul superior" perceput al acestuia. Persoanele cu dizabilități psihosociale nu ar trebui să fie supuse unei detenții pe durată nelimitată în timpul procesului pe baza dizabilității lor.⁵ Ca rezultat al procedurii, orice privare de libertate nu ar trebui să se bazeze pe conceptul de pericolozitate percepută a persoanelor cu dizabilități psihosociale și nu ar trebui să dureze mai mult decât în cazul unui caz penal obișnuit, cu aceeași infraacțiune și aceeași gravitate a infracțiunii.
- c. Toate formele substituite de luare a deciziilor reprezintă o încălcare a dreptului la capacitate juridică a unei persoane cu dizabilități psihosociale, inclusiv schemele care prevăd substituirea luării deciziilor ca ultimă soluție trebuie să fie abolite. Statele părți la CDPD trebuie să înlocuiască substituirea luării deciziilor cu instituirea și punerea în aplicare a unor sisteme de luare a deciziilor cu sprijin și să asigure accesul persoanelor cu dizabilități psihosociale la gama largă de sprijin de care ar putea avea nevoie pentru a-și exercita capacitatea juridică.⁶
- d. Practicile involuntare împotriva persoanelor cu dizabilități psihosociale, justificate pe baza dizabilității lor, constituie o negare de facto a capacității juridice, chiar dacă acestea nu au fost private în mod oficial de capacitatea juridică.⁷ Persoanele cu dizabilități psihosociale care au fost supuse unor practici involuntare au, prin urmare, dreptul de a solicita căi de atac și justiție. Legile, procedurile și practicile care împiedică acest lucru trebuie să fie abrogate sau modificate.⁸
- e. Deși asistența juridică ar trebui să fie accesibilă, disponibilă și la prețuri accesibile, aceasta nu poate fi obligatorie. Acest lucru este deosebit de important pentru persoanele cu dizabilități psihosociale, deoarece unele regimuri de asistență pentru luarea deciziilor includ încă condiția de asistență juridică obligatorie. În schimb, persoanele cu dizabilități psihosociale trebuie să

⁴ Gooding P., McSherry B., Arstein-Kerslake A. "Supported Decision-Making in Criminal Proceedings: A Sociolegal Empirical Study", *Journal of Disability Policy Studies* vol. 1-11, 2021.

⁵ Gooding P., Arstein-Kerslake A., Andrews L., McSherry B. "Unfitness to stand trial and indefinite detention of persons with cognitive disabilities in Australia: human rights challenges and proposals for change", *Melbourne University Law Review*, Vol. 40, No. 3, 2017, p. 863.

⁶ Pentru mai multe informații pe această temă, inclusiv exemple de practici promițătoare privind procesul decizional asistat și respectarea capacității juridice, consultați <https://www.mhe-sme.org/what-we-do/human-rights/promising-practices/>.

⁷ Această noțiune corespunde observației generale nr. 1 (2014) a Comitetului ONU pentru CDPD, citată mai sus. Capacitatea juridică presupune abilitatea de a deține drepturi, precum și de a exercita drepturi și îndatoriri, inclusiv faptul că aceste drepturi și îndatoriri sunt recunoscute de lege. Astfel, capacitatea juridică presupune, de asemenea, evaluarea și producerea de efecte juridice cu privire la drepturile altora. Tratatul și plasamentul involuntar împotriva persoanelor cu dizabilități psihosociale, indiferent dacă sunt sau nu private în mod oficial de capacitatea juridică, constituie, prin urmare, o privare informală de capacitate juridică.

⁸ Pentru mai multe informații, consultați documentul de reflecție al SME privind *accesul la justiție pentru persoanele cu dizabilități psihosociale și probleme de sănătate mintală*, disponibil la: <https://www.mhe-sme.org/access-to-justice-reflection-paper-promising-practices/>.

fie întotdeauna considerate ca fiind titularii centrali ai drepturilor și trebuie să aibă dreptul de a nu alege sprijinul juridic.⁹ De asemenea, persoanele cu dizabilități psihosociale au dreptul de a-și alege propriul avocat și niciun alt avocat desemnat nu ar trebui să aibă întâietate față de cel pe care îl aleg.

- f. Persoanelor cu dizabilități psihosociale trebuie să li se ofere posibilitatea, în condiții de egalitate cu ceilalți, de a se implica, având diferite roluri, în administrarea justiției (de exemplu, judecători, avocați, procurori, martori, jurați, experți și funcționari ai instanțelor). Legile, procedurile și practicile care împiedică persoanele cu dizabilități psihosociale să ocupe orice funcție legată de justiție trebuie abrogate sau modificate. Acest lucru include eliminarea barierelor care discriminează pe baza dizabilității, cum ar fi întrebarea cu privire la starea de sănătate sau la dizabilități în cererile de admitere în profesia juridică și în posturile din sistemul de justiție.

2. Toate persoanele cu dizabilități psihosociale au dreptul la adaptări procedurale

CDPD definește adaptările rezonabile ca fiind "modificările și ajustările necesare și adecvate care nu impun o sarcină disproporționată sau nejustificată, atunci când sunt necesare într-un caz particular, pentru a asigura persoanelor cu handicap bucuria sau exercitarea, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale".¹⁰ Articolul 3 privind principiul general, articolul 4 privind obligațiile generale și articolul 5 privind egalitatea și nediscriminarea clarifică faptul că noțiunea de adaptări rezonabile se aplică în întreaga convenție, inclusiv la articolul 13.

În același timp, articolul 13 stabilește că trebuie să existe adaptări procedurale și potrivite vârstei pentru a asigura accesul efectiv la justiție al persoanelor cu dizabilități psihosociale în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Amenajările procedurale reprezintă "toate modificările și ajustările necesare și adecvate în contextul accesului la justiție, atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a asigura participarea persoanelor cu handicap în condiții de egalitate cu celelalte persoane".¹¹

Spre deosebire de conceptul de adaptări rezonabile, adaptările procedurale nu includ mențiunea de sarcină disproporționată sau nejustificată. Această distincție nu este întâmplătoare și - deși ambele se aplică la articolul 13 - cele două concepte nu trebuie confundate: "în timpul negocierilor privind [CDPD], termenul "rezonabil" a fost lăsat intenționat deoparte în formularea articolului 13. Articolul 13 necesită "adaptări procedurale", care nu sunt limitate de conceptul de "sarcină disproporționată sau nejustificată". Această diferențiere este fundamentală, deoarece dreptul de acces la justiție acționează ca un garant pentru bucuria și exercitarea efectivă a tuturor drepturilor. Prin urmare, neasigurarea unei adaptări procedurale constituie o formă de discriminare pe bază de dizabilitate în legătură cu dreptul de acces la justiție."¹²

⁹ Ibidem.

¹⁰ Articolul 2 din Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap, disponibilă la: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>.

¹¹ Raportor special pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, *International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities* (2020), disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-disability/international-principles-and-guidelines-access-justice-persons-disabilities>.

¹² Consiliul pentru Drepturile Omului, *Egalitatea și nediscriminarea în temeiul articolului 5 din Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap - Raportul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului* (A/HRC/34/26), disponibil la:

Adaptările procedurale nu înseamnă că procedurile ar trebui să fie mai puțin formale. Sistemul judiciar poate fi complex și copleșitor, cu un limbaj juridic strict și proceduri care îl fac dificil de parcurs. Prin urmare, adaptările procedurale au rolul de a se asigura că nevoile persoanelor cu dizabilități sunt luate în considerare ca părți îndreptățite și că barierele procedurale sunt eliminate.

Amenajările procedurale includ (dar nu se limitează la):¹³

- Asigurarea faptului că persoanele cu dizabilități psihosociale sunt informate cu privire la drepturile lor de a solicita adaptări procedurale pe tot parcursul procedurii.
- existența unor intermediari și a unor facilitatori care au fost instruiți în mod corespunzător pentru a sprijini persoanele cu dizabilități psihosociale în evaluarea tipului de ajustare de care ar putea avea nevoie și pentru a oferi asistență în materie de comunicare pe tot parcursul procedurii. Acest sprijin poate facilita, de asemenea, comunicarea cu alți actori, cum ar fi furnizorii de servicii medicale sau sociale relevante, membrii familiei, prietenii și comunitățile care pot fi relevante pentru rezultatul procedurii.
- Asigurarea faptului că persoanele cu dizabilități psihosociale pot alege un sprijin care nu acționează neapărat în ceea ce privește fondul cauzei lor juridice (cu alte cuvinte, sprijin care nu este asistență juridică). Aceasta poate include disponibilitatea sprijinului pentru sănătate mintală și emoțională, de exemplu, permițând persoanei să fie însoțită de un coleg sau de un membru al familiei ales sau făcând accesibil sprijinul psihologic la cerere.
- adaptarea procedurilor judiciare la nevoile persoanelor cu dizabilități psihosociale: de exemplu, prin adaptarea locului sau a ritmului procedurilor, prin oferirea posibilității de a vedea în prealabil sala de audiere, prin îndepărtarea pelerinelor sau a peluzei, prin acordarea mai multor pauze sau prin separarea de ceilalți, dacă acest lucru provoacă suferință.
- Adaptarea limbajului și a comunicării la nevoile persoanei cu dizabilități psihosociale: de exemplu, evitând simpla citire a statutului și oferind în schimb informații despre proceduri într-un limbaj simplu, asigurându-se că persoana este conștientă de ceea ce se așteaptă de la ea, modificând metoda de interogare.

3. Toate persoanele care lucrează în sistemul judiciar trebuie să primească o formare adecvată privind dizabilitățile psihosociale

Practicile și ajustările menționate mai sus pentru punerea în aplicare a articolului 13 din CDPD pot funcționa în mod eficient doar dacă sunt înțelese și internalizate în mod adecvat de către sistemul judiciar și de către persoanele care operează în cadrul acestuia. Acesta este motivul pentru care al doilea paragraf al articolului 13 abordează importanța sensibilizării persoanelor care lucrează în domeniul administrării justiției.

Atitudinile negative, stigmatizarea și lipsa de conștientizare a barierelor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități psihosociale pot duce la un tratament nedrept și inegal. În consecință, persoanele cu dizabilități psihosociale pot deveni sceptice cu privire la sistem și la capacitatea acestuia de a căuta și de a aplica în mod eficient justiția.

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F34%2F26&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

¹³ Mai multe informații despre cum se pot crea spații incluzive pentru persoanele cu dizabilități psihosociale pot fi găsite în *documentul de reflecție al SME privind accesibilitatea*, disponibil la: <https://www.mhe-sme.org/wp-content/uploads/2020/09/MHE-reflection-paper-accessibility.pdf>.

Prin urmare, campaniile de formare și de sensibilizare sunt esențiale pentru asigurarea accesului la justiție și a unui tratament egal. Formarea trebuie să fie oferită în mod constant tuturor funcționarilor din domeniul justiției, cum ar fi poliția și primii respondenți, ofițerii judiciari, avocații, profesioniștii din domeniul serviciilor, experții criminaliști și personalul de probațiune, de penitenciare și de detenție, precum și judecătorii, jurații, profesioniștii din domeniul serviciilor pentru victime, asistenții sociali și profesioniștii din domeniul sănătății.

Formarea trebuie să fie cuprinzătoare și să acopere, printre altele, următoarele subiecte:

- Drepturile, principiile și obligațiile prevăzute de Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap, cu accent pe dreptul la recunoaștere egală în fața legii, capacitatea juridică și sprijin în luarea deciziilor și accesul la justiție.
- Bariere cu care se confruntă persoanele cu dizabilități psihosociale și cum să le elimine, inclusiv cum să combată stigmatizarea și discriminarea, inclusiv formele intersectoriale de discriminare pe baza dizabilității și a altor motive (de exemplu, sex, gen, rasă, vârstă, religie).
- Utilizarea unui limbaj adecvat și incluziv, precum și a abilităților de comunicare.
- Adaptări procedurale.

În conformitate cu CDPD, programele de formare trebuie să fie concepute, furnizate și monitorizate cu implicarea persoanelor cu dizabilități psihosociale și a organizației care îi reprezintă. Organismele de protecție a drepturilor omului, cum ar fi organismele de promovare a egalității și instituțiile naționale pentru drepturile omului, ar trebui, de asemenea, să fie implicate în acest proces.

Deoarece sistemul judiciar poate fi uneori rigid și ierarhic, neîncrederea și scepticismul pot împiedica participarea semnificativă la programele de formare și dorința de a aduce schimbări în sistem. Acesta este motivul pentru care este important să se formeze și să existe campioni la cele mai înalte niveluri ierarhice (de exemplu, judecători) care să contribuie la formarea colegilor lor și să conducă prin exemplu. În mod similar, cursurile de formare privind CDPD a ONU și drepturile persoanelor cu dizabilități psihosociale ar trebui, de asemenea, să fie integrate în programele educaționale și în pregătirea viitorilor profesioniști din sistemul judiciar (de exemplu, judecători, avocați, polițiști).

4. Concluzii

Aceste îndrumări au scopul de a explica și de a ajuta la punerea în aplicare a dreptului de a avea acces la justiție al persoanelor cu dizabilități psihosociale. Deși am oferit exemple concrete și îndrumări practice pentru a realiza acest lucru, acțiunile enumerate mai sus nu ar trebui să fie considerate liste exhaustive a ceea ce se poate și ar trebui făcut. Având în vedere diversitatea sistemelor de justiție, precum și faptul că acestea se pot schimba, aceste orientări au ca scop să ofere părților interesate și participanților la sistemul de justiție instrumentele și abordarea adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități psihosociale se pot bucura de dreptul lor la un acces egal și echitabil la justiție, fără discriminare. Mai multe informații, acțiuni și practici pot fi găsite în toate documentele la care se face referire în aceste orientări, în [jurisprudența Comitetului CDPD al ONU](#), precum și la adresa www.mhe-sme.org.

Persoana de contact:

Laura Marchetti (Policy Manager): laura.marchetti@mhe-sme.org

Sănătatea mintală în Europa

www.mhe-sme.org

info@mhe-sme.org

Finanțat de Uniunea Europeană

Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă în mod necesar cele ale Uniunii Europene sau ale Programului CERV al Comisiei Europene. Nici Uniunea Europeană și nici autoritatea care acordă finanțarea nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.